

resolved as they are) can not be greatly profytable, but rather may breed in the sayd Governours there that your commyng thither was to some other ende then is pretended. I can not myslyke of Her Majestie's revocatyon of you. I fynde by your letters that there is neyther courage, nor judgement in the nobylte ther, in that they overslip so apt a tyme to purchase ther owne lybertye, whoe, contrarye to all reason, do prosecute the warrs ageynst the Princee with more extremyte than the Commandador dyd, wherby yt is most evydent that that contrye is in his deelyuatyon and wyll shortly faule under the spanshe yoke to ther utter undoing and owre great perryll. Having an eye eyther to the spanshe mallyce or the corruptyon of owre own Estate, owre frynds wyll no longer suffre us to nestell in this owre long contynued servyee, and so I commyt you to God.

At the Coorte, the xxiiij^d of aprill.

(Record office, Cal., n° 754.)

MMMCXLV.

Daniel Rogers au prince d'Orange.

(LA BRIELE, 24 AVRIL, 1576.)

Exposé de toutes les plaintes auxquelles ont donné lieu les excès commis par les marins de Flessingue. — Il serait d'une bonne politique de ne pas irriter les Anglais, dont on réclame sans cesse l'appui.

Cum sub finem superioris anni ab Illustrissima Excellentia Vestra ad ordines Zelandiæ redirem ad ea negotia conficienda, quæ paulo ante ob eadem clarissimi herois piæ memoriæ Domini Caroli Boisotti inchoata istie reliqueram, cum ex animi sententia lites de navi Christi nomine appellata, aliaque transigere nequirem, nihil prius censei quam ut ad Serenissimam Reginam, ejusque Majestatis honoratissimos Consiliarios reverterer, coramque explicarem quo animo Excellentia Vestra Reginæ postulata prosecuta fuisset, quidque Vlissingenses ad singula ipsis proposita capita respondissent. Quo tempore, cum mercatores a Vlissingensibus fortunis suis spoliati, justitiam ex voto sibi non administratam fuisse intelligerent, litteris repræsaliorum a Regina, maximo studio, multis precibus requisitis, damna ipsis illata ulcisci et fortunas suas vi resarcire cogitarunt. Quorum postulatis Serenissima Majestas Sua non perinde acquievit quin, habita ratione temporis et necessitatis qua Vlissingenses premi asseverebam, cum consideraret quid Excellentia Vestra reciperet, quid etiam Vlissingenses

pollicerentur (pollicebantur enim se brevi et stato tempore reeompensaturos quæ in Christi navi amissa fuissent), mitius eum afflictis agendum esse pro clementia sua existimavit. Commorabantur tum in Anglia præstantissimi viri D. Philippus Marnixius, Paulus Buissius ac Franciscus Maelsonius ad Serenissimam Reginam ab Excellentia Vestra legati, qui, cum ad munienda Reipublicæ negotia ac de rebus gravissimis cum Majestate Sua ac honoratissimis Consiliariis consultarent, experti, credo, sunt quam publica illa privatis istis sed quotidianis querelis in Vlissingensium insolentiam motis sæpe retardabantur. Tum enim accidit, quum veteres querelæ nondum sopitæ essent, Indies novarum uberior seges oriretur, magna profecto eum Reginæ, tum Consiliarium admiratione. Dum enim legati Illustrissimæ Excellentie Vestræ Rempublicam Christianam fulcire ac Serenissimæ Reginæ patrocínio munire contendunt merito eum Consiliariis suis, Regina demirabatur non desistere eo rerum statu Vlissingenses a subditis Majestatis Suæ injuriose infestandis, ac ne quidem regni portus immunes ab eorum rapaci violentia relinqui. Ad veteres igitur querelas plene dirimendas et ad novas restringendas, de sententia Serenissimæ Reginæ in Zelandiam denuo ablegatus fui, quemadmodum ex litteris ab illustri Barone D. Burghlæo, primario regni Thesaurario, Domino Thoma Smitho, Domino Francisco Walsingamo, Serenissimæ Reginæ Consiliariis, ad D. Ludovicum Boisottum, Excellentie Vestræ Amirallum, scriptis liquet. Sperabam autem, commorantibus Excellentie Vestræ legatis in Anglia, illisque crebro Vlissingenses ut moderate eum Serenissimæ Reginæ subditis agerent admonentibus, omnia leniori negotio posse confici, nec opus fore Excellentie Vestræ aures similibus querelis rursus obtundere. Cæterum iter meum variis casibus obnoxium fuit, nec ad portum ad quem contenderam, pro animi arbitrio pervenire poteram. Sævientibus enim ventis et pelagi procellis tantum non a fluctibus absorbtus fui, proque Vlissingensibus quos adibam in Morinorum littus Oestandam abreptus, difficulter tandem quo cursus fuit perveni. Cum vero portum contigissem quo cursum direxeram, absentem intelligi Amirallum, nec querelarum numerum diminutum sed novis eumulis immane quantum auctum reperi. Intellexi etiam exacerbatum Serenissimæ Reginæ animum, ob interceptam Freto Britannico Legati Portugallensis in Anglia residentis sponsam, ad quam tuto in Angliam perducendam nobilem virum Joannem Cobbamum Majestas Sua Caletum ablegarat. Quare pro re nata consultissimum duxi, relicta Zelandia, Hollandiam petere ut, quo loco Excellentia Vostra consisteret, Amiralliusque moram traheret, remedium ingruentibus malis invenirem. Obtestor igitur Excellentiam Vestram etiam atque etiam secum ponderet quam æqua sint Serenissimæ Reginæ postulata, quæ per me Vestræ Excellentie ante proposuit, nuneque repetit. Judicet an Majestatis Suæ sit pati ut subditi sui ad hunc modum Vlissingensium libidini effrenatæ subjeiantur. Expendat an non causæ quam Excellentia Vestra propugnat, hæc [ratione] ignominia inuratur. Denique iterum atque iterum examinet

an ex Reipublicæ commodo sit ut licentia hæc Vlissingensibus concedatur. Equidem qui Vestræ Excellentiæ ex animo bene volunt, ii, si quid recte augurantur, ad causæ vestræ perniciem ipsis hæc permitti censent. Eo enim crevit Vlissingensium in mereatoribus divexandis extrema cupiditas ut ad eos spoliandos promptissimi, ad hostes vero in ipsos proficiscentes repellendos remissiores inveniantur, quique ante gubernatorum et præfectorum vicibus regebantur, nunc gubernatoribus ipsis sæpe dominantur. Ac tollerabilius quidem hoc hominum genus esset si, cum mare infestant, hostibus solis vim inferrent. Nunc, præterquam quod sine discrimine omnes dispoliant, in portus etiam regni Anglici violenter irruunt, nec exterorum tantum, sed Serenissimæ Reginæ subditorum naves invadunt, ac Vlissingam tamquam hostilia spolia abripiunt. Huc accedit quod, cum Anglis antea in Flandria trajecturis molesti solum essent, nunc nusquam illis, Vlissingensium obstante violentia, mereaturam facere licet. Quocunque navigant, in Walebriam inviti rapiuntur. Judicet Excellentia Vestra pro ingenii sui æquitate num Serenissima Regina, ejus proprium imperium est in Britannicum Mare, hæc ferre debeat. Præterquam enim quod Britannicum Mare a Britannia Insula denominatur, insularumque singulare jus sit in vicina æquora, hoc mare a circumjacentium provinciarum regibus et principibus Britannicæ olim adjudicatum fuit, ejus autoritas tanta semper fuit ut nulli armato liceret fretum illud oberrare citra regis Anglici indulgentiam. Quo jure igitur Vlissingenses hoc mare tantopere infestent, merito Regina rogat, exandescitque tam multiplicibus suorum subditorum damnis exagitata ita ut nondum constituerit an auxilia vobis præstare vel injurias illatas ulcisci debeat. Æquum certe est illorum jura non violare, a quibus auxilia petuntur, modesteque se gerant oportet, qui alios in sui favorem rebus afflictis et accisis student allicere. Quod si de auxilio a Serenissima Regina impetrando Excellentia Vestra desperet, subditos ejus inique tractando, ne hostem faciat studiose caveat. Queat potius rationes, quibus amicitia non constet tantum, sed confirmetur et augeatur. Ac, quandoquidem Excellentia Vestra, litteris per me Serenissimæ Reginæ ultimo novembri missis, recepit se eaturum ne similes enormitates in subditos Majestatis Suae deinceps exereerentur, tempus postulat ut promissa jam præstentur. Ut igitur cognoscat Excellentia Vestra quæ Serenissimæ Majestati Suae inprimis displiceant, ex plurimis pauca hic annotabo, quæ, si rite secum Excellentia Vestra ponderet ac corrigat, quemadmodum in eo Serenissima Regina satisfactum sibi existimabit, sic privatim et Hollandiæ et Zelandiæ recte consuluerit.

Quemadmodum igitur Serenissima Regina Dominam Lucretiam filiam Caroli Affectati, sponsam Legati Portugallensis, commorantis in Anglia, captam prope Dovoriam, abductamque Vlissingam, reddi sibi cum omni comitatu postulavit, non est quod hic repetam. Illa vero eum quibusdam suis in Angliam jam pervenit, sed destituta quatuor ex comitibus suis, quos vicissim restitui incolumes, citra redemptionem ullam, Majestas Sua requirit. Hos, nulla habita ratione litterarum quas bis ad Excellentiam Vestram

Serenissima Regina hoc nomine perscripsit, Zelandi in vinculo detruserunt, inhumani-terque tractarunt. Equidem juste hos Sua Majestas reposeit, quandoquidem Dominæ Lucretiæ partim famuli erant, partim comites ad quam eomitatu suo tuto in Angliam perducendam ex nobilibus domesticis D. Joannem Cobhamum Caletum Regina ablegavit, suoque patrocinio eomitatum integrum dignata fuit.

At illud imprimis Serenissimam Reginam movet quod, cum Excellentiæ Vestræ classarii in portus regni Anglie ingrediuntur, ingrattissimos hospites se præbeant. In naves enim Anglorum insolentissime involant, bona auferunt ac Vlissingam abripiunt. Petit igitur Serenissima Regina ut ad Amirallitatis Zelandicæ curiam Excellentia Vestra ea de re accurate scribat, isti Vlissingensium insolentiæ fræna injiciat, ne Majestas Sua alia ratione providere cogatur.

Deinde, cum iidem Excellentiæ Vestræ classarii Anglorum naves in Galliam, Hispaniam, Portugalliam et Italiam proficiscentes, indeque redeunt cum mercibus invadant, in eoque se Excellentiæ Vestræ edictum exequi testentur, quo discrete ipsis mandatur ut ad hostes Excellentiæ Vestræ proficiscentes et ab iis redeunt involent ac in Zelandiam vel in Hollandiam rapiant, cum Serenissima Regina nunquam feret ut inconsueta in ea regna merceaturam faciendi potestas suis restringatur, petit ut Vestra Excellentia, litteris ad Amirallitatem Zelandicam missis, Anglos saltem excipiat, serioque suis interdicat ne commeantibus et remeantibus in dicta regna Anglis molestias exhibeant.

Tum, quod ad Flandriam attinet, cum Serenissima Regina contenta sit, durantibus intestinis hisee bellis, ut exceptis stapulariis reliqui sui-subditi mercibus in Flandriam transfretandis abstineant, consideret Vestra Excellentia num ex re sua sit, hoc concessio, tam uberem segetem querelarum, quæ indies ex Anglorum in Flandriam intercepta navigatione ad Majestatem Suam deferuntur, quibusque tantopere exagitur, rescindere. Primum enim Stapularii bis per annum in Flandriam, invitis Excellentiæ Vestræ classariis, adjuti militaribus Reginæ navibus trajeciunt. Quod si igitur liberum hoc illis iter permittatur, reliquisque subditis Majestas Sua interdicat, ne in Flandriam merces transportentur, si quid adversi illis accidat, cum contra voluntatem Reginæ facient, querelas ad Majestatem Suam de eo non deferent, quibus sublatis necesse est favorabiliorem Majestatem Suam Excellentia Vestra experiatur.

Aventurarii autem, superiori anno initis cum Vestra Excellentia conditionibus ut libero Scaldi fruerentur, maximo eorumdem damno . . . septem hebdomadas Vlissingæ contra pacta sistuntur. Quod sane honoratissimis Reginæ Consiliariis vehementer displicet, ac merito, cum videant ipsa etiam pacta Anglis violari, quibus eo etiam major injuria facta est quod, cum ante tres septimanas reliquorum navibus discedendi facultas facta fuit, solis Adventurariis ne recederent, imperatum fuit. Sunt illie octo vel novem eorum naves, quæ redditum in patriam moliantur; sunt quinque vel sex quibus

Antwerpiam cursus est. Quod si Vlissingenses (quod quosdam ex iis innuere comperi), ob quatuor suas naves in littoribus Anglicis arrestatas, Aventurarium onerarias sistere cogitent, næ illi vident quid agant. Præterea sciunt se ad quatuor millia librarum Flandricarum obserratos Aventurariis teneri, quæ summa quatuor eorum navibus in Angliam arrestatis longe major est. Causam vero quatuor eorum Vlissingensium arrestatorum Excellentiae Vestrae D. Joannes Herbertus a Serenissima Regina nuper ad Excellentiam Vestram ablegatus aperuit. Cum enim Vlissingenses ex portu Anglico insolentissime Guilielmo Simonio Plimmuthensi navem eripuissent, petiit ille, supplicatione honoratissimis Consiliariis exhibita, liceret sibi quatuor illas Vlissingensium, quæ ad ostium Fale tum temporis commorabantur sistere donec illi sua restitueretur. Eo autem Vlissingensium exerevit insolentia ut licere sibi Anglis omnia hostilia inferre, Anglos vero præter fas et æquum, si injuriis affecti ipsorum naves arrestent, agere existiment. Hoc loco honoratissimi Consilarii a Vestra Excellentia petunt ut, secundum pacta cum Vestra Excellentia inita, Scaldis liber Aventurariis maneat, ne Vlissingæ diutius eum ruina plurimorum detineantur. Is est enim mercatorum status ut, si præter opinionem merces a portu ad quem destinatae fuerant, tanto tempore detentæ alibi fuerint, sæpe fore ut eum fidei et fortunarum jactura cedere cogantur.

Quod ad navem vero Christi spectat superiori anno Vlissingensium injuria a litore Anglico abreptam, eorundemque injuria submersam, tempus jam postulat ut damna amissione ejus navis illata proprietariis resarciantur, qua de re ut Excellentia Vestra ad Amiralitatis Zelandiæ curiam prescribat, eum D. Ludovicum Boisottum hic, ut sperabam, præsentem non reperiam, eam obtestor.

Porro Martiniorum trium fratrum Exoniensium civium negotium Serenissima Regina singularibus litteris prosecuta, majorem in modum, Excellentiae Vestrae commendat: de quo, cum ante, acto anno, cum Vlissingensibus ex mandato Majestatis Suae egerim, quos iniquiores ex jurisperitorum sententia reperi, hinc quale illud sit paucis explicabo. Superioris anni vere diei Martinii in Hispania varias merces emerunt, emptas in Dermouthensem Angliæ portum transportari curaverunt navi patria, cui Bartholomæo nomen erat. Ex eo portu charta nautica legitime confecta Dovoriam eadem bona anglicis quibusdam mercibus cumulata transmiserunt; nauclerum et suos obligarunt sibi ut de more Dovorias consisterent, donec certiores essent facti a proprietariis quo cursum dirigerent, num quasdam ex mercibus Londinium, num partem Rhotomagum vel etiam in Flandriam partem transferrent. Dum hæc navis littus anglicum raderet ac Dovoriam contenderet, antequam ad portum Angliæ præscriptum pervenisset, inter Riam et Dovoriam a capitaneo Clote Vlissingensi invaditur, Vlissingam defertur, sententia lata invasoribus adjudicatur. Causam vero condemnationis bonorum hanc allegarunt judices quod in navi capta litteræ inventæ fuissent, quibus constaret in Flandriam ea trajicienda. At Serenissima Regina injuriam sibi factam conqueritur quod, in litore regni

sui, hanc navem præter fas Vlissingenses invaserint; deinde, cum Dovoriam ex pacto contenderet, inique eam invasoribus adjudicatam fuisse; nam, posito eo quod in Flandriam Dovoriam prefectura erat, non ideo in littore anglico, dum Dovoriam contenderet, capta antequam in Flandriam velificaret, fisco adjudicanda fuit. Quare, si Excellentia Vestra ut sua dictis Martiniis reddantur proeuret, id quod justitiæ congruum est fecerit, ac æquitatem suam Serenissimæ Reginæ comprobabit.

Præterea scripsit Sua Majestas ad Vlissingenses ut navem cui Henrici Londinensis nomen est impositum, abductam vi^o martii a littore anglico Vlissingam, dum in Portugalliam onusta bonis Anglorum tenderet, proprietariis restituerent: quæ litteræ cum ante mensem illis traditæ fuerint, nulla restitutio adhuc subsequuta est.

Sunt alia particularia subditorum Majestatis Suæ negotia quæ Serenissima Regina meæ fidei concredidit, in quibus rite expediendis de clarissimi Ludovici Boisouti æquitate non dubito. Unum est quod addam plurimos conquestos fuisse, supplicationibus Serenissimæ Reginæ exhibitis, quomodo a Gallis autoritate Condæi Principis mare oberrantibus spoliati fuerint, qui, cum spolia in Walehriam devexerunt, judices ejus insulæ non agnoscunt, sed suæ gentis eom habent, a quo Angli ablata reposescere coguntur. Hæc enim Amirallius, reliquique judices ejus insulæ ad se spectare lites in Gallos motas asseverant. At honoratissimi Reginæ Consilarii existimant ratione loci et territorii Excellentiam Vestram teneri ut perspiciat ne Gallis in Walehriam æquo et jure plus in Anglos liceat, cumque non satisfaciat judex illius gentis, ut Vestra Excellentia de talibus negotiis cognoscat, petunt.

Postremo majorem in modum Excellentiam Vestram obtestor ne hæc et similia parva esse et nullius momenti judicet. Equidem ut parva sint Excellentiæ Vestræ judicio maximis damnis Serenissimæ Reginæ subditos implicuerunt. Quod si parva sint, ne dedignetur Excellentia Vestra in his parvis Majestati Suæ gratificari, cumque Vestræ Excellentiæ commodo non cédant, subditos vero Reginæ in ruinam præcipitent toties sollicitata his querelis, quemadmodum ut promisit, Excellentia Vestra præaveat ac causæ inustam ignominiam abstergat et deleat. Sic eveniet ut qui Excellentiæ Vestræ, videlicet cladibus a Vlissingensibus illatis exagitati, minus favent, æquiores futuri sunt, ac laborantes Hollandi et Zelandi favorabiliorem Serenissimam Reginam, ejus animus his injuriis exulceratur, sint experturi.

Brilæ Batavorum, 24 april. 1576.

(*British Museum, Galba, C. V, n° 97.*)